

Blago srce.

Povest. V spomin † ravnatelju Jožefu Hubadu. — Spisal Juraj Pangrac.

(Dalje.)

V. Koprivar je vzel.

Metka trka, trka na poštne duri, toda nihče se ji ne oglasi. Pošta je bila že zaprta. A kaj? Ona mora izvedeti, kje je denar; ona mora govoriti z gospodom poštarjem. Povpraša torej po njem in ga išče. Dobi ga v krčmi na vrtu, čitajočega v vrtni lopi časopise. Pozdravi ga, kakor se spodobi, potem pa z nenavadno ostrim, skoro žalečim glasom zakliče: „Kje je denar? Poslala sem ga, a Janko ga ni dobil; denar nazaj!“

Debeli poštar se navadno ni jezil; a topot ga je le vzdignilo. Zapodil bi bil Metko, saj uradne ure so že minule; on je bil prost in je pil pivo; od piva se ni rad ločeval; a predrzna deklina je zavpila: „Kje je denar?“ — in to ga je spravilo iz ravnotežja, to ga je osupnilo. Zamahnil je z roko nevoljno in zahreščal bobneče: „Kaj meni mar!“ A Metka se ni dala ugnati v kozji rog; ljubezen do brata ji je dajala pogum; pokazala je poštarju oddajni listek in rekla: „Lejte, gospod, to je dokaz, da ste sprejeli denar že pred enim tednom; a Janko ga ni dobil; ali ste ga poslali naprej?“

„Kaj?“ je zahreščal iznova poštar. „Kaj boš ti revče govorilo, da nisem oddal denarja naprej?“

„Morda ste pozabili? Janko ga ni dobil!“

„Mrcina, zaprli bi me, obesili, ko bi pozabljal na take reči, ko bi ne odpošiljal denarja naprej.“

„Gospod, ne bodite hudi! Priprosta deklica sem in ne vem, kako je treba postaviti besedo, da bi bilo prav. Ampak jaz sem nesla denar na pošto in vam sem ga izročila. Zato sem tudi prišla semkaj, da zvem od vas samih, kje je denar. Rečem vam, pa brez zamere — preje ne grem odtod, dokler ne zvem tega.“

Debeli gospod je vrgel časopis na mizo, popil pivo iz vrčka, potem pa zahlačal na poštni urad. Ko je sopihaje prilomil na pošto in hlastno pregledal zapiske, je zavpil Metki, ki je ostala pri vratih: „Že pred enim tednom bi moral dobiti fant denar!“

„Tako je, kakor ste povedali! A Janko ni dobil denarja. Zdaj mi povejte: zakaj ga ni dobil, jaz moram vedeti!“

„Kaj jaz to vem? To me ne briga več! Dobiti bi ga bil moral!“

„Gospod, jaz moram vedeti, kje je denar. Janko je prišel žalosten domov, jaz tega ne morem gledati.“

Lomastni poštar je hreščal in vpil, da ga zdaj več ne briga, kje je denar, ali je prišel v prave roke ali ne. „Jaz sem storil svoje, amen! Zdaj pojdi, odkoder si prišla.“ A deklica je tiščala venomer, da mora zvedeti, kje je denar; da ga je njemu izročila, da bi ga Janku poslal, a Janko ga

ni dobil. „Kje je torej denar?“ je zaklicala iznova. „Janko ga ni dobil, dajte ga nazaj, vi ga imate!“

„Kaj si rekla? Vi ga imate! Si res tako rekla? Poberi se mi izpred oči!“ —

Metka je zajokala. „Gospod,“ je rekla, „jaz grem; pa povem vam: jutri navsezgodaj se odpravim v mesto; tam pokažem tale receptis in porečem: Poglejte, poslala sem denar Janku, a on ga ni dobil. Kje je denar? Naš gospod poštar so me zapodili, povejte vi, mi smo revni.“ —

Poštar je spoznal iz Metkinega samozavestnega nastopa, da utegne res tako storiti, kakor je rekla. „Kaj vendar misliš!“ je zavpil tedaj. „Še neprilike mi napraviš!“

Toda on je bil dobrega srca; zasmilila se mu je deklica, ko je rekla: „Revni smo.“ Tudi je bil sam radoveden, kje je denar. Dasi je že minila uradna ura, se je le vdal pa rekel: „Čakaj, sitnica, pišem v mesto, da mi sporoče, kaj je z izplačilom tega denarja.“

To je rekel mirno. Metka pa je zaprosila: „Gospod, nič ne boste pisali. To bi se vlekle predolgo; saj imate brzojav, kar brzojavite.“

Poštar je zopet pobobnal s prsti po mizi.

„Gospod, vi ste dobri, storite to!“

„Sitnica, ti, sitna!“ je spet zahrumel poštar ter pobobnal iznova po mizi. Naposled je le sedel in brzojavil v mesto. Ni minulo pet minut, ko je dobil odgovor:

„Nakaznica se je vročila po šolskem slugi Jankovemu sošolcu Juriju Koprivarju, ki jo je najbrže sam podpisal in denar prejel.“

Metka je prebledela, ko je začula odgovor. „Moj Bog, kaj ste rekli?“ je zavpila prestrašeno. Debeli poštar pa je napisal odgovor na bel listek, ga izročil Metki; nato pa je zopet pobobnal s prsti po mizi in zatrjeval: „Si čula? Lej, zaprli bi me, obesili, ko bi ne odpošiljal denarja naprej.“

Metka prebere še enkrat odgovor. „Zgodilo se je, kar ni bilo prav! Pa kaj je zdaj storiti, gospod, da se dobi denar nazaj?“

Debeli poštar ni odgovoril. Le bobnal je venomer s prsti po mizi in hitel: „Zdaj veš, kje je denar! Obesili bi me, da nisem pravičen kot zlata vaga!“ Metka pa je bila tako zamišljena, da ni vedela prav, kaj govori poštar. Za nekaj časa reče proseče: „Gospod, mahu vam prinesem s planin, ki je najboljšo zdravilo proti kašlju, prvenca z gore, ki ga gospôda rada devlje v vino, samo to mi povejte: Kaj storiti zdaj?“

„Ha, kaj bi pravil, to ve vsak otrok: Prigrizek, kos kruha, je iztrgal vašemu iz rok njegov tovariš, prekanjeno, da še opazil ni tega. Kaj zdaj storiti? Ha, hitro k prekanjencu, dokler je še kaj kosa! In tam ne izlepa moledovati: Daj nazaj, ne zameri, dokazano je! — ampak daj mu klofuto od obeh strani, iznenada, da se fantu potresejo hlačke, da mu pade kos iz ust, in da ga pobereš ti. Drugače ne pojde; ta Koprivar je najbrže pretkan, ima jih za ušesi, kakor kak rokovnjač, da celo pošto opehari.“...

Tako je svetoval poštar, pokazal pest in smehljuje se zatrdil še enkrat: „Pa dobro naj se poprime, drugače ne bo pomagalo!“

„Oh, saj sem vedela, da ne bo vse prav,“ je vzklila Metka pobito, se zahvalila gospodu poštarju in odšla. „Mene je bolelo srce; oh, saj sem rekla, da ne bo vse prav,“ je vzklivala med potjo in hitela domov na vso sapo.

Komaj se je Janko dodobra oddihnil in okrepčal pod domačim krovom; komaj se je utegnil pogovoriti z materjo, že je prisopihala v eni sapi Metka s pošte, držeč beli listek v roki, in kar na pragu je zavpila: „Zdaj vemo, kako in kaj: Koprivar je vzel denar!“

Mati je prebledela in se prestrašila, Janko pa je ostrmel, da mu je zaprlo sapo. Moral se je oprijeti za stol, sicer bi se bil sesedel na tla. Preje bi bil pričakoval smrti kot take novice! Ker ni mogel takoj izpregovoriti, je samo z glavo odkimaval, češ: „Ni res, ni res, Koprivar ni vzel, to ni mogoče!“ Metka pa je zaprla duri, stopila k Janku in materi ter jima pripovedovala, kako je opravila na pošti, kaj je tam zvedela, kdo da je vzel denar — ter je Janku izročila beli listek, vsebujoč brzjavni odgovor od poštnega urada v mestu.

„Saj ni res: Koprivar ni vzel, to je nemogoče, to je laž!“ je hitel razburjeno Janko in stopal po hiši gorindol. Ni mu šlo v glavo in ne, da bi moglo res tako biti. Gledal in štrlel je iznova v beli list, v brzjavko; oči so gledale, kar je bilo napisanega, ali vsa njegova notranjost se je protivila, da bi priznal, kar so brale oči, kar je govorila mrtva črka.

„To je zmeta, to je laž! Kaj takega ni mogoče!“

Janko je poznal samo pota, ki drže prav, naravnost; zato ni mogel razumeti tega slučaja, ki kaže, da vsa pota ne drže prav, naravnost... Letal je po sobi gorindol in vpil, gledajoč v list: „To ni mogoče, to ni mogoče! Moj najboljši prijatelj, da bi me okradel? Náka, to ni mogoče!“... Toda ko se mu je prvo razburjenje, ki ga je povzročilo to nepričakovano razkritje, poleglo in se mu je kri nekoliko ohladila, je vprašal mater: „Kaj rečete vi, ali je kaj takega med dobrimi, odkritimi prijatelji mogoče?“ Mati je nekaj časa molčala, nato pa je odgovorila mirno in resno: „Sin, na svetu je vse mogoče!“

„Na svetu je vse mogoče!“ je ponovil tiho Janko in se zamislil. Mati pa je iznova zatrdila: „Janko, na svetu je vse mogoče!“ Tedaj pa zmaje z glavo in sin reče: „A tukaj vendar ni mogoče! Pomislite, ljuba mati, ravno danes mi je izkazal Koprivnikar iznova prijateljstvo. Ob slovesu mi je takorekoč posilil goldinar za na pot. Ali je mogoče, da bi me z eno roko okradel, z drugo pa mi delil dobrote?“...

„O, na svetu je vse mogoče!“ je vzklila na te besede mati ter resno pristavila: „Sin! Apostol Judež je s poljubom izdal Kristusa, svojega Gospoda: ena in ista usta so izkazovala ljubezen, a hkrati izročevala samega Boga v roke sovražnikom.“

Janko ni odgovoril ničesar. Sredi koč je obstal in gledal brzjavko. Pa je vrgel pisanje na mizo, se prijel za glavo ter zavpil: „Tudi ti, Brutus! Mati, ljuba mati, na svetu je vse mogoče! Najboljši prijatelj me je okradel.“

Koprivar tat, tat, tat!“ . . . Ako bi se bil v tistem hipu pokazal Koprivar, bi ga ne bile mogle pogledati Jankove oči; pljunil bi bil Janko vanj . . .

„Treba bo iti na goljufa,“ je tedaj pripomnila Metka, „dokler je še kaj kosa, kakor je rekel poštar.“

„Treba bo!“ je pritrdil Janko. Res je mislil iti sam drugo jutro v mesto ali celo na dom h Koprivarju. Toda mati, ko je zvedela, da je tovariš velik in zastaven fant, ni pustila Janka z doma. „Saj bi ga še ubil Koprivar; hudoba nikoli ne miruje,“ si je mislila in odredila, da Janko samo piše Koprivarju za denar.

Janko se je vdal. Sedel je za mizo in napisal pismo. Pa ko ga je prebral, ga je raztrgal; zakaj bilo je odločno preostro pisano. Napisal je drugo, tretje pismo, a tudi ti dve je raztrgal. Počakal je drugega jutra. Tedaj pa se mu je kri že ohladila. Napisal je Koprivarju čisto miren poziv, naj mu vrne denar. „Bolje je,“ je dejal, „da ne govorita kri in žolč; zakaj preostro pismo bi še bolj zmešalo Koprivarja in zadevo poslabšalo.“ Pismo je še enkrat prebral pred materjo in Metko, potem pa ga oddal na pošto.

* * *

Zdaj se je šele Janku zjasnilo, zakaj je taval Koprivar zadnji šolski teden kakor izgubljen okoli. Bled je prihajal in odhajal, odkar se je bil polastil tujega denarja; le malo je govoril s tovariši; z njim, Jankom, pa sploh ni dosti govoril; sram ga je morda bilo, in ni se mu upal pogledati naravnost v obraz. Zdaj je šele mogel Janko razumeti in razvozljati njegovo čudno vedenje v zadnjem času. „Od poučevanja sem dobil,“ je večkrat trdil, ko še vedeli niso, da ima denar, ko ga nihče ni vprašal. Ah, slaba vest mu je govorila, da se ukradeni denar vidi skozi roko, ki ga tišči! Prišel je ponoči domov, izbegal, da je komaj prilezel in našel duri in postelj. Ko so ga vprašali: „Kje si bil? Kaj si delal?“ ni odgovoril. Vedeli so, da popiva. V zadnjem tednu se je skoro čisto izpremenil. — Zdaj šele je vedel Janko, zakaj se je prestrašil Koprivar, obledel, se obrnil v zid in pogledal pri oknu vun, če ga je iznenada vprašal, ali mu potožil, da ni denarja! Revež, koliko je moral prestati duševnih bojov! Nikogar ni imel, ki bi mu mogel razodeti svojo bol! Sam je nosil peklo v svoji duši; brez miru je hodil semintja, pohajkoval in šele pozno v noč legel spat; pa še takrat je vstajal, ker ni mogel spati. — Zdaj je šele mogel Janko razumeti, zakaj je Koprivar tolikrat bežal iz mesta, vun na prosto, da bi lažje dihal, da bi ne gledal ljudi-poštenjakov in obraze zatiranih . . .

Tako je razmišljal Janko o svojem nesrečnem tovarišu. V duhu je gledal njegovo veliko žalost in tedaj mu je odpustil vse. „Ko pošlje denar, mu bom pisal, naj bo miren; vse bo poravnano in zopet bova prijatelja. Nikdar mu ne bom očital pregreška, najmanjše žalbesede ne bo slišal iz mojih ust. Živa duša ne bo zvedela o celi zadevi.“ Tako je zatrjeval sam sebi dobri Janko.

Čez nekaj dni reče svoji materi: „Veste, da sem ga le opomnil, povrnil bo takoj; ni hudoben človek ta Koprivar.“

„Da bi le res bilo tako,“ je odgovorila mati. „Gospodinji smo poslali, a smo morali vzeti na upanje.“

„Ni hudoben človek Koprivar,“ je ponovil Janko. „Povrnil bo, vam rečem.“

„Vem, mladost je norost. Seveda mu ni toliko zameriti, ker nima še razsodnosti. Vendar pa ga še ne moreš zagovarjati. Koprivar je v šolah, kjer se vsak dan kaj nauči, kako je treba živeti. In vendar je storil hudo celo tebi, svojemu tovarišu. Kdor tako dela, je za vse zrel. Ta mladenič se gotovo ne boji Boga.“

„Veste, kaj je rekel poštar?“ se je oglasila Metka. „Hitro k njemu, dokler je še kaj kosal. Pa jaz mislim, da je pravi čas že zamujen; kos je že sneden, in zdaj ne bo pomagalo nobeno pretilo; denarja ne bo več, pa je!“

„Janko vendar ne more do njega; Koprivar bi se lotil še njega. Treba pa bo povedati jerobu; pojdem k njemu sama in mu razložim vse. Posodil je 25 gld., da smo plačali gospodinjo, dolžnost je naša, da smo mu hvaležni ter mu razodenemo, kako in kaj.“ A Metka reče: „Ne vem, nič dobrega ne bo iz tega. Saj poznate jeroba; precej bo zažugal s tožbo; dasi ni Koprivar nič vreden, ker se upa tako oslepariti prijatelja, vendar bi jaz ne mogla biti srečna, ko bi ga zaradi 25 gld. — ki za nas ni majhen denar! — zaprli in zapodili iz šole.“

Janko pogleda sestrico hvaležno. Kar začuti v svojem srcu moč, ki more odpustiti tudi smrtnemu protivniku. Vzbudi se v hipu v mladeniču oni Janko, usmiljeni in dobrosrčni, ki je kot otrok prinesel jagnje z gore, slekel oblekco, da bi se grel v nji kuštravi ciganček; ki ni smel videti, da bi kdo pred njegovimi očmi pobil izpodjedavca črva ali strupenega škodljivca bramorja . . . Obrne se Janko k materi in reče: „Slišite, kaj pa, ko bi mu odpustili . . . Bog nam bo drugje povrnil, kar tukaj izgubimo. Koprivar je storil v lahkomišelnosti, kar zdaj gotovo bridko obžaluje. Mati, odpustimo mu.“

„Res grešil je,“ pristavi Metka. „Pa kdo more reči, da ni že obžaloval tega prestopka? Grešiti je človeško. Kdo ve, koliko gorja mu je že prizadejalo to spoznanje?“ Janko pa spet zaprosi: „Odpustiti mu moramo; ni storil ravno iz hudobije; ugodna prilika je bila, ki ga je omamila; pohlep ga je oslepil, in storil je. On obžaluje, drugače ne more biti . . .“

„Gotovo obžaluje,“ mu pritrđita mati in Metka . . . In v teh mislih in čuvstvih so pričakovali nakaznice ali vsaj pisma od Koprivarja. Pa ni bilo nakaznice ne pisma ves teden.

„Sram ga je in ne ve, kako bi se izgovoril in opravičil,“ je trdila mati. „Piši mu še enkrat,“ je Janka nagovarjala Metka.

Res, ko je hotel Janko pisati drugo pismo, ljubeznivo in pomirljivo, dobi odgovor, a kakšen! . . . Mati se je prijela za glavo in ni vedela kaj storiti. „Uf — Uf!“ je sopla Metka; sapo ji je zapiralo in samo strmela je brez besede, Janko pa je skakal in sopihal in si zlival studene vode za vrat, da bi se ohladil . . .

Molčali so potem vsi od začudenja in od studa ter se spogledavali. Za nekaj časa pa se oglasi mati, pogleda začudeno v Janka ter reče: „Ni vreden milosti.“

„Tožiti ga bo treba,“ je pristavil Janko.

„Povedati varuhu. Da, varuhu moramo povedati. On naj ga prime; to ga bo grduna zmodrilo.“

(Dalje.)

O jagnje, ti belo jagnje!...

I.

Tisti dan se je izpolnila davkarjevi Marici srčna želja. Vesela je bila, da je skakala od same srčne radosti. Kako tudi ne? Samo nekaj je želela na svetu, samo za nekaj je prosila očeta — in zdaj se ji je izpolnila kar naenkrat in nepričakovano tista gorka želja, in njena večna prošnja je bila uslišana.

Če se je zjutraj zbudila, je zaprosila mnogokrat z dvignjenimi rokami: „Papa, o, kupite mi jagnje, belo jagnje!“ ... In ko je šla zvečer spat, se je še enkrat obrnila k očetu in je zaprosila:

„Papa, o, kupite mi jagnje, belo jagnje!“ ...

In gospod davkar se je nasmehnil vsakokrat in je odgovoril: „Čakaj, čakaj, Marica! Kar naenkrat bo prišlo jagnje. Ko se nekega jutra prebudiš, pa ga vidiš.“

Verjela je Marica tem besedam. Vsakokrat, ko se je prebudila, se je ozrla okrog po sobi — a jagnjeta ni bilo. In dvignila je spet svoje ročice in je zaprosila:

„Papa, o, kupite mi jagnje, belo jagnje!“ ...

Tisti dan se ji je pa izpolnila gorka želja. Prebudila se je zjutraj in je pogledala iz navade po sobi. In takrat ga je uzrla — popolnoma belo je bilo in majhno; okrog vrata pa je imelo rdeč trak, in na traku je visel zlat zvonček, ki je zacingljal vsakokrat srebrno, če je prestopilo jagnje. Da, lepo je bilo tisto jagnje in je gledalo veselo in nedolžno v svet.

„O, jagnje, ti belo jagnje!“

Razveselila se je Marica. Skočila je s posteljice in je objela lepo živalco, po kateri je hrepenela že toliko časa. Naslonila je svojo glavo na jagnjetovo in se je smejala v srčni radosti.

„Odkod si pa prišlo?“ je govorila in izpraševala. „Kaj si vedelo, kako sem te želela? ... O, jagnje, ti belo jagnje! — Pa si priletelo k meni, ker si vedelo, da te ima Marica rada.“

A jagnje je bilo plašno. Iztrgalo se je iz Maričinih rok in je odbežalo v kot. Lovila ga je deklica dolgo in mu prijazno prigovarjala. Šele čez dolgo časa se je dalo ujeti. Lepo mu je cingljal zvonček na vratu, in trak je bil tako živo rdeč!